

Ugotovitve in priporočila,

ki so jih sprejeli udeleženske in udeleženci posveta

OTROKOVA PRAVICA DO ZASEBNOSTI V MEDIJIH,

ki je bil v Ljubljani, 27. septembra 2013, v organizaciji
Središča ZIPOM (koalicija NVO za zaščito otrokovih pravic s sedežem pri ZPMS)
in Varuha človekovih pravic Republike Slovenije.

Udeleženci posveta ugotavljamo, da v slovenskih medijih večkrat prihaja do razkrivanja identitete otrok in razgaljanja njihove zasebnosti, tudi v primerih, ko za to ni posebnega interesa javnosti.

Udeleženci opozarjamo, da je z **Evropsko konvencijo o človekovih pravicah** posebej zagotovljena pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja (8. člen). Tudi **Konvencija OZN o otrokovih pravicah** v 16. členu določa, da noben otrok ne sme biti izpostavljen samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje, niti nezakonitim napadom na njegovo čast in ugled. Otrok ima pravico do zakonitega varstva proti takšnemu vmešavanju ali napadom. Otroci po **Ustavi Republike Slovenije** uživajo posebno varstvo in skrb. **Kazenski zakonik Republike Slovenije** v 287. členu, kot kaznivo dejanje kršitev tajnosti postopka, opredeljuje razkrivanje osebnih podatkov mladoletnih oseb, ki so udeležene v sodnem, upravnem ali v kakršnemkoli drugem postopku ali objavo drugih informacij, na podlagi katerih bi jih bilo mogoče prepoznati. V skladu z 19. točko **Kodeksa novinarjev Slovenije** morajo novinarji in uredniki posebno obzirnost pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter pri prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih. Novinarsko častno razsodišče je na tej podlagi v nekaterih primerih razsodilo, da so novinarji kršili načela tega kodeksa.

Kljub vsem mednarodnim in domačim standardom varovanja otrokovih pravic je v Sloveniji raven spoštovanja etičnih standardov novinarskega poklica ter varovanja temeljnih otrokovih pravic še vedno skrb vzbujajoča.

Udeleženci posveta:

1. Ugotavljamo, da mediji pogumno razkrivajo razkroj socialne države, večanje socialnih razlik ter brezup in nemoč dela prebivalstva, ki ne zmore več zadovoljevati temeljnih življenjskih potreb, med njimi tudi otrok kot najbolj ranljivega dela družbe.
2. Hkrati ugotavljamo, da so nekateri mediji le še tržno blago, ki se bolje prodaja z zgodbami, v katerih se razkrivata beda, stiska in brezup družin, zlasti otrok in mladostnikov, mnogokrat tudi z nespoštovanjem temeljnih pravic otrok, tudi do zasebnosti in do družinskega življenja.
3. Pozivamo slovensko javnost, starše ali skrbnike otrok, medije in vse, ki skrbijo za blaginjo otrok, da spoštujejo pravico otrok do zasebnosti ter jih varujejo pred neupravičenim razkrivanjem v javnosti v vseh primerih, ko je razkritje v nasprotju z dolgoročnimi interesi otrok. Posebej so občutljivi in ranljivi otroci in mladoletniki, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, otroci z motnjami v duševnem razvoju ter druge skupine otrok s posebnimi potrebami, mladoletniki v sodnem, upravnem ali v kakršnemkoli drugem postopku.
4. Priporočamo vsem, ki poročajo o zgodbah, v katere so neposredno ali posredno vpleteni otroci, da se izogibajo senzacionalističnemu poročanju in otrok ne uporabljajo kot sredstvo boljšega trženja časopisa, večje poslušnosti ali gledanosti, zlasti ne s kršenjem temeljnih etičnih norm in človekovih pravic. Hkrati pa zaščita otrokovih pravic ne sme biti ovira za novinarsko poročanja o nepravilnostih v družbi.

5. Priporočamo vsem, ki poročajo ali posredujejo javnosti podatke o otrocih, da sprejmejo lastna priporočila ali pravila za ravnanja v primerih, ko starši ali zakoniti zastopniki, ki s svojimi otroki živijo v hudi socialni, zdravstveni ali drugi stiski, dovoljujejo razkritje identitete svojih otrok in ravnajo v nasprotju z otrokovimi dolgoročnimi interesi ter njihovo pravico do zasebnosti.
6. Še preden se starši ali njihovi skrbniki odločijo za razkritje zasebnosti otrok in še preden se mediji odločijo objaviti zgodbo in izsledke novinarske preiskave in je to v javnem interesu, je treba pridobiti, če je to mogoče in primerno ob upoštevanju največjih koristi otroka v konkretnem primeru, tudi otrokovo soglasje. Otrok naj pri tem pridobi vse relevantne informacije o namenu javne obravnave problema, s katerim je soočen on in njegova družina. Otroku naj se predstavita pomen in morebitne posledice pojavljanja v medijih.
7. Čeprav starši (tudi v imenu otrok in za njihovo domnevno korist) sami privolijo v objavo, to ne razbremeni novinarjev in urednikov od pravne in etične odgovornosti pri presoji o tem, ali bodo izjave in osebne podatke otrok objavili. V primerih, ko gre za sume spolnih zlorab, nasilje, odvzem otroka ali otrok ter v drugih primerih, ki zahtevajo posebno varstvo otrokovih pravic, morajo novinarji in uredniki z vso skrbnostjo pretehtati vse okoliščine in interese vpletenih. V vseh primerih morajo novinarji v komunikaciji z otroki izkazati posebno obzirnost.
8. Pozivamo najodgovornejše v slovenskih medijih, urednice in urednike ter novinarke in novinarje, k spoštovanju najvišje ravni etičnosti pri pripravi novinarskih prispevkov, v katerih razkrivajo zasebnost otrok ter pri tem upoštevajo vse pravice otrok, zajamčene z domačimi in mednarodnimi dokumenti o varstvu človekovih pravic kakor tudi lastne samo-regulativne standarde, zapisane v Kodeksu novinarjev Slovenije.
9. Novinarji naj pri svojem delu skrbno pretehtajo posledice objave podatkov, informacij in gradiv o otrocih, tudi vizualnih, ter identiteto otrok razkrijejo le v izjemnih primerih, ko je to nedvoumno v interesu otrok in v javnem interesu. V vsakem konkretnem primeru naj skrbno pretehtajo, kako intenzivno ter v kakšnem obsegu smejo poseči v otrokovo pravico do zasebnosti.

10. Novinarska združenja in odgovorne v medijih pozivamo, da organizirajo dodatna usposabljanja za pripravo vsebin, v katerih se pojavljajo otroci.
11. Zahtevamo zakonsko ureditev zagovornika otrokovih pravic, ki bi lahko v primerih, ko se starši zavestno odločijo za razkrivanje družinskega življenja v medijih, ne oziraje se na otrokove koristi, učinkovito zastopal interese otroka v pravnih postopkih in pri komunikaciji z mediji.
12. Zahtevamo, da se preprečijo vse oblike izrabe otrok za politično propagando, promocijo politikov ali političnih strank, saj otroci še niso sposobni oceniti verodostojnosti trditev na promocijskih gradivih in zavzeti kritičen odnos do idejnih in programskih vsebin omenjenih. Bolje bi bilo, ko bi skrb za njihovo blaginjo vključili v svoje programe, kasneje pa objavljeno tudi uresničili.
13. Pozivamo Vlado RS da pripravi in Državni zbor RS sprejme spremembe zakonodaje, ki bodo zagotavljale učinkovitejšo zaščito otrokovih pravic v medijih. Pričakujemo dopolnitev Zakona o medijih tako, da bo urejal zaščito otrokovih pravic pri pripravi in objavi novinarskih prispevkov, ki razkrivajo občutljive osebne informacije o otroku, mladostniku ali njegovi družini.
14. Pozivamo Vlado RS in druge državne organe, da upoštevajo priporočila, ki jih Državni zbor RS sprejel ob obravnavi letnih poročil Varuh človekovih pravic RS, zlasti na področjih otrokovih pravic in etike javne besede. Neuresničena ostajajo zlasti priporočila za uzakonitev civilne kazni zaradi neupravičenega posega v zasebnost na podlagi javne objave ter sprejem etičnega in poklicnega kodeksa javne radiotelevizije, ki bo bolj jasno opredelil pravice in ravnanja programskih ustvarjalcev.

43 udeleženk in udeležencev posveta iz osmih medijskih hiš, devetih nevladnih organizacij, treh ministrstev ter petih drugih državnih organov.

